

Wachten op wat dan ook

Vlak voor Kerst vertelt een oude man zijn levensverhaal, terwijl zijn kleindochter op het punt staat te bevallen.

Hans Werkman

🕒 4 februari 2022, 03:20

beeld

Een auto vliegt uit de bocht en rijdt het dijkhuis van de oude heer Tak binnen. Zolang het huis hersteld wordt, woont Tak in bij Filip, een leraar geschiedenis met een oor voor persoonlijke geschiedenis. Bij het optuigen van de kerstboom luistert hij urenlang naar Taks levensverhaal: haastige hartstocht, dwangarbeid in Duitsland, huwelijk, scheiding, tweede huwelijk, oorlogstrauma, zoeken van stilte en vooral leren wat de functie van wachten is. Beneden in het huis ligt Taks

kleindochter te bevallen. Boven wacht Tak op de eerste kreet van zijn achterkleinkind. Hij is de *Wachter op de morgen*, zoals de nieuwe roman van Machteld Siegmann heet.

De auteur legt Tak (de ik-verteller) een vloeiend verhaal in de mond, direct van stijl, met veel concrete gebeurtenissen, veel *petite histoire*, waarin Tak een harde medespeler kan zijn, maar ook menselijk en kwetsbaar is. Zijn zinnen zijn vaak simpel en diep. Hij vertelt bijvoorbeeld dat hij een Hudsonsigaar rookt op het moment dat die auto zijn kamer binnenrijdt: 'Ik had de Hudson gekozen omdat er nachtvorst was voorspeld op de radio, maar ook omdat mijn vrouw de dag erna jarig zou zijn geweest en ik erop rekende dat ik haar extra zou missen die nacht.' Wat zit er een subtiele en tegelijk concrete emotie in zo'n zin over een sigaar.

Artikel gaat verder onder de advertentie

Tak is behoorlijk verkrampt geraakt in zijn relaties: een mislukt huwelijk, een geliefde overleden vrouw Chrissie, een weggelopen dochter, een teruggekomen kleindochter. Hij vertelt het ogenschijnlijk rustig, maar hij zit vol spanning. Tak is timmerman en leeft zich uit in houtsnijden. Dit geduldwerk past precies bij wat hij zich na schade en schande oplegt: wachten. Bijvoorbeeld op Chrissie, na zijn echtscheiding. Hij durft een nieuw leven niet aan. Ook Chrissie, een merkwaardige vrouw met het tweede gezicht, weet wat wachten is. Stap voor stap verovert ze hem. Ze stuurt hem aan met een rare opdracht: timmer voor mij een tweepersoonsbed. Met siersnijwerk leeft hij er z'n liefde op uit voor hout en voor haar.

Kerst

Ooit heeft hij een kerststal gesneden met alle figuren die erbij horen. Maar al dat moois is per ongeluk in vlammen opgegaan, zoals zoveel illusies in deze roman verloren gaan. Het kerstelement wordt vooral aan het einde van de roman herhaald. Terwijl Filip de ballen in de kerstboom hangt en naar Taks verhaal luistert, gaat beneden het kind geboren worden,

een kind van wie de vader onbekend is. Dit ruikt te veel naar de clichés die in ouderwetse kerstverhalen bijeengesprokkeld werden. Daardoor bevredigt de inkleding van het slot mij niet. Maar de roman als geheel bevalt mij zeker wel.

Organisch en bijna onwillekeurig speelt het christelijk geloof een rol in het verhaal, als een rustige golfslag die af en toe meetrilt en die goed functioneert door de onopzettelijkheid ervan. Het geloof is niet alleen een kracht, maar ook vaak een obstakel, en daardoor levensecht.

rivier en bomen

Wachter op de morgen is een roman met veel rivier, veel dijk, veel platteland. De sfeer doet denken aan het water en de dijken in *De waterman* van Arthur van Schendel, en aan de polders, het geloof en het voorspellende tweede gezicht in *Miet van Dijk* van Jo van Dorp-Ypma. Siegmann schrijft prachtige fragmenten over de rivier, over bomen. ‘Soms denk ik dat de boom Gods eerste versie van de mens was.’

Tak vertelt over zijn moeder en het bombardement op Rotterdam. Het lijkt allemaal allang bekend, maar de auteur geeft er een subtiliteit aan die de bekende verhalen nieuw en open maakt. Soms dacht ik: wordt het nu een kabbelend opa-vertelt-van-vroeger-verhaal?, maar die monotonie verdween snel weer. Ik wilde althans niets overslaan.

Even dook *Cliënt E. Busken* van Jeroen Brouwers op in mijn herinnering, ook een roman over een oude man die alsmaar aan het woord is, maar die de hele roman vult met oeverloos gepraat over zijn ziekte en de samenleving. Ik vind Taks emotionele levensverhaal veel boeiender. Dat komt door de rust en de stilte waarin Siegmann het hem laat vertellen. Tak heeft op z'n ouwe dag een positieve houding verworven die hij fraai onder woorden brengt: ‘Opluchting is eigenlijk hetzelfde als getroost verdriet.’ ‘Wat is een goed geheugen? Een geheugen dat weigert zich voor het karretje van de ontevredenheid te spannen.’

dwangarbeid

Indrukwekkend is wat Tak vertelt over zijn dwangarbeid in Duitsland, de kameraadschap, de angst voor bommen. Een vriend van hem is daar gek geworden en sleept maar steeds een brandkast mee die hij in een gebombardeerd huis heeft gevonden. In die brandkast blijkt later een uit hout gesneden Christuskop te zitten. Als een Christophorus heeft die jongen Christus op zijn nek gedragen. Als hij dood is, neemt Tak dat van hem over, hij zeult die kop mee naar Nederland, waar hij als Duitslandwerker kil ontvangen wordt. 'Een tijdlang heb ik met die Christuskop in bed geslapen. Ik hield hem zo tegen mijn borst. Vindt u dat gek? Zijn aanwezigheid troostte me.'

hoop

Er stroomt door deze roman nogal wat verdriet en ontredde ring. De twee dochters van Tak maakten zijn leven zuur, maar het was zijn eigen schuld, hij was negatief alert. Hij voedde zijn tweede dochter nogal beroerd op, hij wijt het aan zijn oorlogstrauma, maar kan er op z'n ouwe dag niet meer mee leven. 'Ja, ik kan er een drama van maken, ik ben daar zelfs heel bedreven in zoals u snel zult merken, maar ik weiger die weg opnieuw in te slaan, het wordt langzamerhand tijd de hoop het woord te geven in plaats van de wanhoop, de stem van de wanhoop heeft in mijn leven al vaak genoeg geklonken, die kennen we nu wel.'

Tak heeft geleerd wat wachten is, zoals hij die hele avond en nacht zit te wachten op de geboorte van z'n achterkleinkind. Een van zijn gedachten in het laatste hoofdstuk is: 'Dat wachten misschien wel het meest lonend is wanneer we bereid zijn te wachten op wat het dan ook is dat ons gegeven zal worden.' ■

Wachter op de morgen

Machteld Siegmann. Uitg. Ambo|Anthos, Amsterdam 2022.
213 blz. € 21,99

+ mooi en concreet verteld

+ verkenning van wanhoop en hoop

+ menselijke roman

- Kerst met clichés